

UNIVERSITÄTS
WIEN
BIBLIOTHEK

I

304.514

Inkunabel

E. S.

lokunabel

E. S.

Aus

der Bibliothek der k. k.
Theresianischen Akademie

in Wien

angekauft am 17. Februar 1899.

(Erlass des Curatoriums * * * * *)

* * * * * ddo. 31. Jänner 1899.)

Johnston fecit
Folium secundum *I*
3045-14

Incipit libellus dans

modū legendi abbreviaturas vtriusq; iuris.

Uta preposterus est ordo prius humana petere subsidia. ut illi deficientibus diuini fauoris gratia postuletur de con. di. i. c. Omnis christi-
anus in fi. z in pri. apparat^o Jo. an.

li. vi. Immo vit bono peraguntur exitu que malo sunt inchoata p̄ncipio. vt. lxi. di. ca. miramur. p̄ncipatis. i. q. i. ca. p̄ncipat^o. Nam vbi christiane religionis deficit fur. lamentū ibi vit potest super edificari. i. q. i. ca. cā paulus. Quo. doc. in Ru. de sum. tri. z fi. carbo. Ideo diuino primitus implorato presidio. cuz iur; vtriusq; sciētia taz legū q̄ canonū p̄ciosissima. nō ammiculius. sed p̄ncipal^{is} z sacratissima tramo diuinit^{is} inspirata sit maxime cōpetens p̄ncipibus. comitibus. baronibus mililibus. ceterisq; nobilibus clericis atq; generosis p̄sonis iurisdictionū z iurium suoz manutentionē cupiētib; statui vt huius vtriusq; iur; .i. canonici et ciuili; notitiam aggredi volentibus tam in legendo q̄ in studendo facilis breuis z planissimus pateat accessus ī retribus apparatibus summis. glosis reollectis et omnibus abbreviaturis legum et canonum ad omnipotentis dei laudem. et iuniorum scolarium sacerdotum z iuris alumnorum instructionem (que aliter fieri habz q̄ illoruz informatio quos scolasticis doctrinis scolas forte regendo sua laboriosi^o oportet querere nutrimenta) nonnulla circa breuem ordinatumq; iuris processum in medium afferre. Arreto q̄ omnis processus artium et scientiarum generatius ordinem in se debet habere et

304 574
Modus legendi abbreviaturas

propter vite humane in sufficientiam breuitatem conti-
nere Talem itaq; vt sequitur breuissimum instruendi mo-
dum obferuandū esse censeo pedagogis nobiliū Saluatū
emendatione meliorantium rationabiliter hunc dicendi
modum Prehabitis ergo scolasticis disciplinis et pu-
erilibus eruditionibus in donato casualibus et tempo-
ralibus in allerandri partibus ambabus dedinationibus
coniugationibus et constructionis ordine cum moralibus
auctoribus Carbone vel faceto ꝛc. Non per vite medie-
tatem liberalibus et arimuniculatiuis artibus insisten-
do vt s; Grammatica Logica Rethorica. Geometria
Arithmetica Musica et Astronomia Sed his compen-
diose transcurfis principalibus scientijs videlicet Grammati-
philosophie suadeo citius appropinquari et tandem iuri ca-
nonico et theologice practice finalit' immorari. Nam vt
ait beatus hieronim^o. Illi in vanitate sensus et obscuri-
tate mentis ambulant qui diebus et noctibus in dialec-
tica arte torquentur ꝛc. Et in canone Nonne. distinctio-
ne. xxxvij) vbi reprehenduntur dialectici et rerum naturas
inquirentes. ne non versificatores. Et eadem distinctio-
ne. c. legimus vbi per vanam dialecticorum garrulitatem
et sophistica argumenta intelligit. Hieronimus cynifes
et ranas quibus egiptu sunt percussi ¶ Primo igitur vt
propositaz ingrediar materiam premitto nomina libro-
rum in vtroq; iure tam pontificio q̄ et imperatorio. an-
nectendo cuilibet horum diuisionem in libros parciales
Deinde subiungam modum allegerandi in quolibet libro
cum exemplorum positione De abbreviaturis vt introi-
tus ad iura capescenda manifestetur quorū ignorantia pau-
cos excusat iuxta Regulam Ignorantia facti non iuris
excusat vt de regulis iuris canone Ignorantia libro sex-
co que regula duos habet articulos principales ¶ Pri-

mus & ignorantia facti quemlibet excusat saltem dum est ignorantia facti probabilis Tunc enim in toto excusat ignorantem. vt in .l. Error facti. C. de iuris et facti ignorantia Quod enim per me non stat. mihi imputari non debet. vt in ca. Imputari de re. iu. li. vi. ¶ Secundus articulus est q̄ ignorantia iuris neminem excusat. quia ius quislibet scire tenetur. et meminisse licet ipsum ignorare vt in .l. Regula. ff. de iu. et fac. ig. Debem⁹ ergo scientiam iuris omnes appetere. ne in contemptū dei nos incidere contingat Nam contrapratōres canonum peccant in spiritum sanctum. cuius instinctu. nutu et gratia ipsi canones editi sunt vt. xxv. q. i. Violatores et. c. Nulli fas ¶ Pro quo sciendum q̄ ius est ars boni et equi cuius merito quis nos sacerdotes appellat id est sua iura cuiuslibet ministrātes. ff. de iusti. et iu. l. iij. ij. rñ. ¶ Est autem ius nomen generale. et lex est species iuris. Unde ius dicitur preceptum seu ordinatio principantis vel domini circa subditos Et sic ius triplex distinguitur Quia talis superior principans aut est deus et tunc dicitur ius diuinum. aut est natura. et tunc dicitur ius naturale primum. aut est homo. et tunc dicitur ius humanum scilicet gentium vel ciuile seu ius positium

¶ Jus naturale est cōmune omni nationi. eo q̄ vbiq; instinctu nature non aliqua constitutione habeatur vt maris et femine coniunctio puerorum educationis cōs omnium possessio Quia iure naturali omnia sunt communia id est cōmunicanda tpe necessitatis. Nemo enim priū dicat quod cōmune est. vt di. xlvij. Sicut hī in principio et illud ius equissimū est. quia eius p̄cepta in lege et in euangelio cōtinentur. vt Quod tibi vis fieri mihi fac quod non tibi noli. Sic potes in tertis viuere iure

Modus legendi abbreviaturas

poli. vt di. i. in prin. di. l. ponderet alias consideret. q. 9. vi. decreto. De malo. 7 obe. dilecti. vbi includitur nō furtum facies. non mechaberis. non occides. non suscis p̄ies vocem mendacū. Exodi. xxi. et xxiiij. Detreu. v. ca. Osee. viij. ca. cum multis similibus. Hoc ius cepit ab exordio rationalis creature nec variatur tempore. sed est immutabile plenum et perfectum di. v. in prin. et di. viij. in prin. ¶ Sed ius posituum est constitutio hominis variabilis et imperfecta. Et subdividitur in canonicū et civile. Nam sicut ex duobus componitur homo scilicet materia et forma. sic due sunt dignitates in ecclesia scilicet tante scilicet pontificalis auctoritas. et imperialis potestas. vt de malo. et obe. ca. solite Et q̄b^o iura scripta prodierunt. Papa enim est conditor canonum. et imperator legum. et q̄ iam patet causa sufficiens vtriusq̄ iuris ¶ Sed causa materialis iuris positui duplex est signanda scz ex qua et circa quaz Causa material^{is} ex qua est leges et canones. Decreta seu decretales epistole et quibus totale vtriusq̄ iuris corpus comp̄ēditose est cōpositum Causa autem materialis circa quam coincidit cum subiecto. Unde subiectum iuris canonici est bonū ecclesiasticum fidelium directiuum decisionem singulorum negotiorum continens. rerum ecclesiasticarum vtilitatem conseruās. vel est homo catholicus dirigibilis iure canonico in bonum humanū similiter et diuinum. Nam sicut sc̄ia supponitur scientie. ita subiectū subiecto Et philosophie moralis cui sc̄ia iuris vtriusq̄ subordinatur vt no. in glo. p̄ma decretalium. subiectū est bonum humanū igr̄ ec̄. Sic subiectū iuris civilis est homo politicus constitutionibus legalibus dirigibilis simpliciter in bonum humanū ad reipublice vtilitatem conseruandam. Causa aut̄ finalis satis patet ex dictis. Nam

finis iuris est bonos et scientes efficere. non metu solus
 penarum verum etiam exhortatione premium. vt in.
 l. i. ff. de iusti. et iu. **C**ausa vero formalis duplex est scilicet
 forma tractandi que est modus agendi. vt diffinitiuus.
 diuisiuus. preceptiuus. vt in. S. iuris precepta Iusti.
 de iusti. et iu. et in l. prima. ff. eodem tit. quandoque punitiuus
 prohibitiuus. vel permissiuus. vt in l. legis virtus
 ff. de legi. et senatuscon. quandoque consultiuus. ff. de res
 ven. l. is qui. aliquando autem hortatiuus. l. age. **C**ontra
 transac. sed regulariter est exemploruz et casuum positiuus
Et forma tractatus consistit in diuisione librorum totum
 in partiales. et partialiuz in titulos seu rubricas et
 titulorum in capitula leges paragraphos vel responsa
 etc. vt infra dicitur. Unde ius canonicum in quatuor
 libris principalibus nobis est traditum. Primus liber
 iuris canonici est Decretum. Secundus Decretales Tertius
 Sextus liber. Et quartus Elementine scilicet **C**onstitutiones.
Pro quo sciendum quod differentia est inter
 decretum canonicum et decretalem epistolam.

Hec differentia notat dicitur. Porro vbi dixit Gratianus.
 Canonum alij sunt decreta pontificum alij statuta
 consiliorum. Nam canon proprie dicitur statutum
 in consilio generali vel provinciali factum auctoritate episcoporum
 vt de conse. c. i. **D**ecretum vero est statutum
 quod papa de consilio cardinalium ad nullius tamen
 consultationem statuit et in scriptis redigit vt. c. vbi ma
 ius de dec. li. vi. **H**ic autem decretum sumit pro nomine
 libri in quo decreta sanctorum patrum descripta sunt **C**apitulum
 etiam alij decretus de re. ec. non alie. c. f. li. vi. in glo.
 magna in fine vbi ponit differentia inter decretum auctoritatem
 et consensum vel collaudationem iudicis. et
 cetera **S**ed decretal epistola dicitur quia papa solus

Modus legendi abbreviaturas

vel de consilio cardinalium ad consultationem alicuius
rescribit et respondet. vt de rescrip. c. i. et glo. iij. §. Om
nes he species. di. iij. Etiam inuenitur hoc decretale. vt
xxv. q. i. Omnia decretalia. Indifferenter tamen decre
ta. canones et decretales ius canonicum nuncupantur
vt canones vt vnus sepe pro reliquo sumitur Vocatur
etiam canonica institutio. aliquñ dogma. quia cōsistit in
doctrina fidei christiane de con. di. v. ca. fi. Aliquñ man
datum quia p̄sistit in doctrina de moribus di. liij. De
nig. Aliquando interdicit̄ quādo nulla pena additur
de p̄se. di. iij. Non oportet. Et quñq̄ sancto quando pe
na addit. xxviii. q. iij. Si ds vere Hinc etiā h̄ nomine
decretales in pl̄i numero vtimur pro libro in quo dicta
capitula que etiā decretales dicunt̄ p̄tinent. ¶ Venio
nunc ad libros Primum itaq̄ librum iuris canonici q̄ de
cretum dicitur cōposuit magister Gratianus non q̄des
inueniendo. sed dicta sanctorū patrum in diuersis disper
sa voluminibus in vnū volumen debite et ordinate col
ligendo Et hoc circa Annū domi Dilectissimum centes
simum nonagesimum tertium ¶ Fuit etiam ille Gra
tianus vnus de tribus fratribus cuius alter frater Pe
trus lombardus librum sententiarum conscripsit. et ter
cius Petrus comestoris vel manducatoris qui schola
sticam hystoriam fecit ¶ Diuiditur autem hic liber pri
mus decretū in tres partes principales. quarū p̄ma vo
catur distinctiones. que vltimus subdividitur in partes
centū et vnā. quarū quelibet distinctio dicit̄ ¶ Habet
enim hec p̄ma pars decreti distinctiones centū et vnā
a quibus ipsa rota nomen est sortita Iste autem distin
ctiones vltimus subdividunt̄ in canones vel capitula
qui canones interdum propter ipsorum prolixitatē sub
diuidi p̄nt in paragraphos. et paragraphi ipsi si longā

fuerint in versiculos. **S**ecunda pars decreti nominatur cause. Et continet in se. xxxvi. causas in quas diuisitur. a quibus et nomen accepit que cause subdividuntur ulterius in questiones. et he questiones in canones vel capitula que ultra in paragraphos et versiculos subdividi possunt. vt supra de distinctione canonum premissus est

Est tamen hic animaduertendum quod causa. xxxiii. habet questiones sex quarum questionum tertia non diuiditur immediate in canones vel capitula. sed ibi interponitur tractatus de penitentia. qui continet in se distinctiones septem. in quas diuiditur. Et he subdividuntur in capitula vel canones et paragraphos vt supra dicebatur. Et interdum diuiditur di. in paragraphos absque capitulis. Et quandoque paragraphi allegantur sine capitulis. Et quandoque paragraphi allegantur sine capitulis. Et quandoque paragraphi allegantur sine capitulis. Et quandoque paragraphi allegantur sine capitulis.

Tertia et vltima pars decreti nuncupatur de consecratione. et habet sub se quinque distinctiones in quas diuisitur quarum quelibet in plures subdividitur canones vel capitula et quandoque in paragraphos vt supra dictum est.

Versus

Decretum centum dat distinctiones et vnam

Triginta causas. et sex addit tibi mixtas

Distinguit septem presbiteria. consecrationes

Suorum quarum tibi dedero gratianum

Vel sic breuius

L. distinguit. i. et causas dat decem tria cum sex

Denique. v. presbiteria vult consecrare reuersum. Hunc

ponenda et notanda sunt exempla allegationum. et de prima

parte decreti. nota quod illa syllaba di. vel dis. et sola littera. d.

significat distinctiones Et numerus immediate sequens d. duo

Modus legendi abbreviaturas

at quotam distinctionis. **U**ltimum ponitur principium canonis vel capituli in quo auctoritas vel allegatio continetur. **E**xemplus accipe in prima parte decreti. ubi sic allegatur. viij. distinctio. **Q**uo iure. et hoc sic abbreviatur di. viij. q. i. iure. i. in prima parte decreti in di. viij. illius partis in canone qui incipit **Q**uo iure. Aliud exemplum di. xxxvij. **H**onna. et. c. **L**egimus id est in prima parte decreti in distinctione tricesima septima eiusdem partis in canonibus qui incipiunt **H**onna. et. c. **L**egimus. **I**tem aliud distinctio. xl. multi. et. c. **N**o loca. z. d. l. p. d. deret quod declaratur ut prius. **I**n secunda parte decreti nota q. per numerum positum ante litteram. q. vult intelligi quota cause. **E**t sic omnia talia adiectiva numeralia. prima. secunda. tertia. quarta etcetera. vult ad tricesimam sextam ante litteram. q. posita semper includunt hoc substantivum causa. **N**ec debet ille numerus excedere. xxxvi. quia non sunt plures cause in secunda parte decreti. z. per litteram. q. intelligitur questio in nominativo vel aliis casibus secundum exigentiam congruitatis. commutetur tamen in ablativo allegatur questione. **S**ed per numerum sequentem istam litteram. q. designat quota questionis illius cause premissae. et sic numerus sequens erit adiectivum illius substantivi questione per. q. designati quod nunquam subintelligitur sed semper expresse ponit. **U**ltimo subiungitur canon vel capitulum illius questionis in quo auctoritas allegata queri debet. **E**xemplum sume de secunda parte decreti ut sic allegatur prima questione prima Principatus. z. c. cum paulus. **E**t solet ita abbreviari. i. q. i. Principatus. et valet tantum in secunda parte decreti in prima causa illius partis. et in prima questione illius prime cause in canonibus incipientibus. **P**rinicipatus **E**t cum **P**aulus. **I**sto observato q. in toto iure non bre-

In vtroque iure Folio vi

usatur principium canonis capituli vel legis . sed semper
per integre ponitur prout in libro continetur **C** Alio
ud exemplum . xi. q. ii. Inter verba. xv. q. iiii. Si de
fundente. Item . xxi. q. i. Non est iurare. z. c. **S** illius
re. xvi. q. v. non liceat. z. c. **I**uruspicius . s. nec ideo
declarat sic ista exempla et signanter vltimum id est in
scba pte decreti in cau. xvi. In questione quinta eiusdem
cause. In canonibus qui incipiunt non liceat. z **I**uruf
picie in ver. **N**ec ideo **Q**uia tamen tractatus de peni
tentia inseritur in questione tertia ipsius cause tricesime
tertia vt supra dictum est **I**deo sumatur exemplum vbi
sic allegatur . de penitentia distinctione prima **H**omici
diorum . et capitulo **H**omicidium . hoc sic breuiatur de
pe. di. i. **H**omicidiorum . et. c. **H**omicidium id est in se
cunda parte decreti in causa. xxi. in questione sexta istius
is. xxi. cause. in distinctione . i. illius questionis in tra
ctatu de penitentia . in canonibus . qui incipiunt **H**omi
cidiorum etcetera.

C Aliud exem
plum de penitentia di. v. **O**portet enim de pe. di. viii. et
vlti. c. i. intellige vs prius . et specialiter declara vltimus
id est in tractatu de peniten. di. viii. et vlti. illius tracta
tus de penitentia in ca. i. prius distinctionis . **E**t sic qua
lo allegatur . c. i. ii. vel. iiii. non ponitur principium capi
uli vel canonis zc. **D**e tertia parte decreti pone ex
mplum vbi allegatur hoc modo. de con. dist. i. ca. **P**roce
sancta . et ca. **M**issas . et ca. **O**mnis christianus . **Q**uod
ca breuiatum sic intelligitur id est in vltima parte decre
ti que intitulatur de consecratione in prima distinctione
illius partis in canonibus qui incipiunt . **P**roce sancta
missas . z. c. **O**mnis christianus . **I**tem aliud exemplum
de con. di. ii. **I**n xpo . et cap. **L**iquidum de con. dist. v.
on medio dicitur . et. c. **V**e tales . et. c. **M**unus . i. de consecra.

Modus legendi abbreviaturas

distincti. secunda et quinta in capitulis incipientibus.
In cena. Liquido et non mediocriter et cetera. Non de
bet autem in tertia parte decre. ultra quintam distinctio
nem allegari sicut nec in secunda parte ultra septimam Et
in prima parte non ultra centesimam primam Quia nul
la partium plures habet distinctiones. ideo ultra alle
gas notaretur tanquam imperit error. et quia in qualibet
parte decreti sunt distinctiones. nota differentiam in al
legando Nam quando allegat distinctio absolute cum
numero sine addito alterius determinatiois ut dicendo
di. i. ij. iij. iij. vel. v. et c. tunc querendum est in prima parte de
creti ubi sunt centum et una distinctiones Quando autem
allegatur distinctio cum addito de penitentia. ut sic de
pe. di. i. ij. iij. et c. tunc queri debet in secunda parte decre
ti in causa. xxij. et. q. iij. illius cause ubi ponitur tracta
tus de pe. qui habet septem distinctio. ultra quas non
allegabis ibi si velis iurista videri. Sed si allegat dist.
cuz addito tali de consecratione. ut sic de con. di. i. ij. vel
iij. et c. tunc queratur in tertia parte decreti ubi sunt tan
tum. v. distin. nec etiam plures allegabis. alias te osten
dis inris ignarum Et sic in omnibus his tribus parti
bus decreti allegatur distinctio cum quota sequente sub
ea differentia quod interdum nulla determinatio precedit
ut in prima parte. interdum precedit et h. dupl. aut precedit
de pe. ut in secunda parte decreti. aut de consecratione ut
in tertia parte decreti ¶ Item in secunda parte allegat
tur quota causa tacendo illud nomen causa sed subintel
ligendo. et sic etiam in feminino genere adiectivum nu
merale substantivatur includendo suum substantivum.
ut prima. secunda. tertia. quarta. et c. subaudi causa. dein
de substantivum Questio cum suo adiectivo expresse ponit
tur scilicet prima. secunda. tertia. quarta. et c. Postea

In ytroq; iure Folio vñ

Institū canonis. vt Omnis ponderet. Nonne legimus
zē. Etia p paragraphos allegat omisso nomie capitul
li. a subiungitur principiu; paragraphi. vt. ij. q. vi. §.
biduum. et frequenter quādo allegatur capitulu; nō est
opus allegare paragraphum et ecōuerio Si vero capi
tulum est longum dicatur in prin. me. vel si. vbi auctori
tas vel textus allegatus habetur. Finaliter igitur p bu
ius decreti; p tribus memorandis vide hos qui sequuntur

¶ Versus

Dilige decretum si gliscis canonicari.

Distinguit. causat. penitet z consecrat.

Et hec de primo libro

¶ Secundus liber iur; canonici q; decretales nomiat a
Gregorio pa. ix. compositus est q; in vnā cōpilationem
redigi pcurauit q; ingrām Raymundū suuz capellanus
diuerfas decretales epistolas pdecessoz suozū eas coz
rigēs z cōcordās Et h; circa annū dñi Millesimū du
centesimū tricesimū primuz. Et sic penes ānos. xxxviij.
post cōpilatōez decreti. dicretales in hāc formaz redacte
fuere. verūtū post hoc sub āno dñi M. cc. xlvj. Consili
um lugdunense fuit celebratū ab Inno. pa. iij. anno sui
pōtificatus. ij. in q; multas edidit cōstitutōes q; etiam
suo tpe sup decretales pscriptit Et iste liber decretales
vocat^o diuidit in q;ncq; libros partiales. quozū qlibz vl
terius subdividit in multos titulos vel rubricas z titu
li in capitula. capitula in paragraphos. et hi interdum
in versiculos. ¶ Primus autem liber partialis decre
taliū tractat de personis ecclesiasticis et ecclesie ministris
et de eozū officiis. et quō tales creandi et ordinādi sunt
Et continet titulos. xliij. ¶ Secundus liber decretaliū
ē est de iudicijs et derequesitis in iudicio. Et habet. xxx.
titulos. ¶ Tertius est de vita et honestate clericozum

Modus legendi abbreviaturas

et rebus eorum. et rebus ecclesiarum. et habet titulos. l.
Quartus de sponsalibus et matrimonio. et de ce-
teris his annexis. Et continet. xxi. tit. **Q**uintus et vl-
timus liber partialis decretalium est de accusationibus
de criminibus. et de diversis penis. p. ipsis infligendis
Et continet titulos. xli. Omnibus ergo computatis. to-
talis liber decretalium habet titulos vel rubricas ducen-
tas minus quindecim. H. est. Centum et octuaginta quibus
De quibus predictis nota hos

¶ Versus

Dars prior officia creat. ecclesieq; ministros
Altera dat testes. et cetera iudiciorum
Tertia de rebus et vita presbiterorum
Quarta docet quales sint ritus coniugiorum
Quinta de vitis et penis tractat eorum

¶ Vel sic breuius

Iudex. iudicium. clerus. sponsalia. crimen
Hec tibi designant quod queq; volumina signant

¶ De numero titulorum versus nota sequentes
Bis septem demptis simul vno ferto ducentos

¶ Qui tituli ponentur infra pro salce et merice. **D**amnamus
sumatur exempla ex decretalibus ubi sic allegat d. sum. et
ma. trinitate et fide catholica. Damnamus. hoc ita breuius
ari. solet. de sum. tri. et si. ca. Damnamus

¶ Aliud exemplum de electione et electi potestate. **C**um
in cunctis. H. ita breuiari solet. de elec. et elec. po. **C**um in cunctis
id est in libro decretalium sub titulo de electione et c. i. ca. q. d. b.
incipit Cum in cunctis. Aliud exemplum de forcompes
si diligenti. Aliud de vi. et ho. cle. **U**t clerici. Aliud quatuor
cle. vel vo. ma. com. pos. Consultus. Aliud de pe. et re. or.
Omnis vniuersus. Ista exempla sic breuiata suo modo **¶**
explicanda ut primū exemplum et ita de alijs. **¶** Tercium

unum librum qui sextus appellatur composuit Bonifacius
 papa viij. in quo decretales epistolas suorum pre-
 decessorum. videlicet Gregorij. x. Innocentij. iij. Ele-
 mentis. iij. et aliorum cum suis proprijs epistol. resol-
 legit in unum librum quem sextum appellavit Non sic
 q̄ ille cum alijs quinque parialibus libris decretalium
 in unum volumen sextus connumeretur. sed quia liber
 est specialis post dictos quinque editus supplēs defectū
 diversorum casuum emargentiū in alijs non comprehē-
 sozum. **Et** s̄ promulgate constitutiōes. li. vi. Anno
 a natiuitate Dñi millesimo ducentesimo nonagesimo octa-
 uo. nonas Martij. pontificatus Bonifacij pa. viij. an-
 no. iij. Diuiditur autem sextus eodem modo in quinque
 libros pariales sicut decretales. et quilibet horum libro-
 rum in titulos. et hi per capitula et paragraphos vt su-
 pra. Suis in sexto nō sint tot tituli sicut in decretalib⁹
 nec tot capitula in titulis Sed vbi deficit aliquid non
 plane decisum in decretalibus. id ponitur i sexto. Sunt
 namq̄ modo sumenda exempla de libro sexto vbi sic al-
 legatur De constitutionibus. vt aiarum. libro sexto. et
 de rescrip. Statutū. §. euz vero. §. nullus. li. eo. Hoc sic
 intelligitur. id est in libro sexto sub titulo de constitutio-
 nibus in capitulo quod incipit Ut aiarum. Et sub tit-
 ulo de rescriptis in capitulo quod incipit statutū. in. §.
 illius capituli qui incipit Eū vero. in §. nullo. li.
 bro eodē **Et** sciendū q̄ in sexto allegatur eodem mo-
 do vt in decretalibus. hoc solus mutato q̄ in sexto al-
 legādo semp in fine additur. li. vi. propter differentias li-
 brorum quia omnes rubricę sexti sunt etiam in decretali-
 bus. Debet ergo ad rubricam post capitulum addi li-
 bro sexto vt sciatur esse in sexto. Quod si non addatur
 queritur q̄. allegatur in decretalibus. et sic errare con-

In fine
 In fine
 In fine

Modus legendi abbreviaturarum

tingeret ex omniſſiſſe huius additiouis. libro ſexto de caſ
pitulum allegatum in ſexto non inueniretur in decretaliſ
bus. Alia plura poſſunt exempla ſumi. vt de iudi. muſ
eres. §. Ceterum. z. c. ſe. li. vi. de de. coniu. c. Unico. §. I
ceteris autem eo. li. De conſeſſio. preben. De teſtanda. li.
vi. de cenſi. quamq̄. eo. li. que ſunt declaranda ſuo mo
do. vt ſupra. Et hec de tertio libro.

Quartum librorum iuris canonici qui clemētine dicitur
ſub audiendo conſtitutiones. concepit et edidit clemēs
papa. v. ſub anno domini Milieſimo tricenteſimo deſ
cimo in conſilio vniuerſali. quod ſex menſibus tantum du
rauit. ſed ipſe clemens morte preuētus ad publicum nō
perduxit. ſed poſt eum Johānes papa. xiiij. cōpleuit. cor
rexit in quibusdam mutauit. z. executioni demandauit.
Que conſtitutiones ita collecte dicuntur clemētine. a cle
mēte. v. Et fuerunt promulgatæ Anno dñi Milieſimo
tricenteſimo ſexto. iij. Kalendas Nouembriſ. De quo
vide glo. in p̄hemio clemētinarum in verbo noi
in verbo pōnificatus. Et ſim to. an. in p̄hemio
bri male dicunt iſti qui allegant librum ſeptimum
dicte conſtitutiones non ſunt connumeratæ ſub noi
libri. ſed debent intitulari Clemētine vt ſupra dictū eſt.
Et diuiduntur Clemētine eodem modo in quinq̄ li
bros iuxta materiam iſtius verſus.

Judex iudicium deus ſponſalia crimen.

De qua tractant ſicut decretales et ſextus licet paucio
res contineāt titulos. et tituli pauciora capitula in quos
et que rursus diuiduntur. Sunt autem exempla taliter
in hiſ accipienda vbi ſic allegatur. De hereticis. ad no
ſtrum in clemētinis. hoc ſic breuiatur De heret. ad noſ
ſtrū in de. id eſt in conſtitutionibus clemētinis ſub titu
lo de hereticis. z. manicheis in capitulo qd̄ incipit. Ad

nostrum. **C** Aliud exemplum de reli. et ve. sanc. Si do-
 minum in de. i. de reliquis et veneratione sanctorum. in
 capitulo Si dominum in demeritis. et sic de alijs. Nam
 hic allegatur per omnia sicut in decretalibus. solum eo de pe-
 to quod additur hic in de. Sicut in sexto additur libro sexto
 propter rationem ibi dicitur. Et potest hec additio pro-
 mitti ut sic allegando. **C** le. pastoralis. §. rursus. i. in fi.
 in clementinis in capitulo pastoral. in. §. rursus. in fine
 illius paragraphi ubi dicitur Qui fallere mittit in messes
 alterius perperam agit. Et hec de allegationibus et ex-
 plis iuris canonici quo ad quattuor libros sufficiant. Et
 ut dicti libri cognoscantur. sciendum quod decretum sic in-
 cipit Humanum genus duobus regitur. naturali vide-
 licet iure et moribus Decretales incipiunt Gregorius episcopus
 servus servorum dei. Sextus incipit Bonifacius episcopus
 servus servorum dei. Clementine diversimode solent
 incipi Quibus sic Joannes episcopus servus servorum domini.
 Quibus nulla iuris sanctio. Quibus sic Clemens episcopus etc. Et
 dei catholice fundamentum. etc. Et antequam veniam ad mate-
 riam decreti in distinctionibus et causis et ad rubricas in de-
 cretis. **C** us. de libris legum et allegationibus in eis permittit
L is enim civile vel imperatorum. quod leges appellatur
 traditum est nobis in multis et generaliter in. iij. volu-
 mibus quod dicuntur libri legales ut sunt Digestum Codex.
 Instituta et Authentica. quibus additur liber feudorum.
C Primus ergo liber iuris civilis est digestum continens
 leges statuta romanorum. Et continet i. l. libros principales
 qui in tribus voluminibus comprehenduntur. **C** Primum vo-
 lumen est digestum veteris quod habet. xxiiij. libros principales. Se-
 cundum infortiatum et habet. xiiij. libros principales. Tertium di-
 gestum novum. quod. xij. habet libros principales quibus numeratis
 sunt. l. libri principales. Et vocatur digestus alio nomine

Modus legendi abbreuiaturas

paedecta vel liber paedectarum. a pan. grece. id est totum latine et dicta doctrina. quasi ibi sit tota doctrina omnium iuris consultorum omnes disputationes et decisiones legitimas in se continentes. ut dicitur in. l. ij. C. de ve. iu. enu. §. cum omnia et liber digestorum est collectus ex veteri iure quod ab urbe romana conditum et a tempore romuli usque ad tempus iustini. imperatoris fere per mille annos et trecentos confuse statutum fuit. et extensus debatur in duo pene milia librorum et decies centena milia versuum. i. paragrafforum responsorum. ut habet in. §. cum omnia preallegato. **V**oca f. aut noie de gestu qz omnia decidenda ibi digerunt et dissoluntur. Scribit etiam per duplex. ff. pro more omni librorum legalium. Quia nulla lra. f. ponat in b noie digestu. Ideo ut aiunt quidam qz per duos imperatores quorum quis fridericus noiebat postea martini ruminantur et digerunt. a quibus imperatorum libris nomine sumpta est prisca lra. f. et c. Alij dicunt esse arbitrarium nec omnino esse reddenda. ut in. l. non omnium. ff. de legi. et senatusconsulto. **I**nfortiatus autem dicitur ab in. i. valde et forte quia multum fortes leges in eo sunt vel quia dispositiones ultimarum voluntatum in illo sunt. **I**n p. sus. Si liber est fortis disponens spolia mortis. Et clausis portis ne discat lector in ortis ut habet in principio infortiati in glo. i. vbi etiam dicitur de nominibus disputare relinquat per tinacibus f. m. tullium et nominibus magis sunt. id est de eis non est disputandum. sufficit scire quod antecedat. quid in libris dicat f. m. Scilicet. v. b. Qui vult seruire setorum singula festa. Non poterit dare cum codice scire digesta. Et nota quod quando in digesto veteri infortiatio vel digesto nouo allegat alijs textus tunc prius ponit nomen libri non perialis nec veteris noui vel infortiati. sed digesti in fine per duplex. ff. postea titulus vel rubrica. vbi exponitur iuxta illius tituli cum sua determinatione vel numero sequitur.

et. Et si lex est longa ponitur. §. primus vel secundus vel
 rrsim psum secundū 7 c. Exemplum in digesto sic al
 legatur. ff. de dā. infe. l. Si infinita. §. si qd ar. quod ita
 breuiatū tantum valet id est in libro digestorū sub titu
 lo de dāno infecto. In lege q̄ incipit Si infinita. in. §. si
 quis autem illius legis. ¶ Aliud exemplū. ff. ad. le. ro.
 de sac. l. nauis. §. Luz aut. i. ff. ad legem rodeā de iactu.
 in lege Hauis. in. §. Lū aures. ¶ Aliud exemplū. ff. si
 q̄dru. paupse. di. l. i. §. Lū arietes. id est. ff. in rubrica. Si
 q̄dru pes pauperem fecisse dicatur lege prima. in §. Luz
 arietes. Item. ff. de vi 7 vi ar. l. i. §. vim vi. i. ff. sub titu
 lo de vi 7 vi armata. in lege pria. 7 c. 2 sic de alijs ¶ Se
 cundus principal liber iuris cū dicitur codex. qui con
 tinet statuta sanctiones 7 diuersa precepta imperatorum
 Quis communiter loq̄ndo Codex dicitur liber in se ha
 bēs diuersos libros partiales. Fuerūt tū an tps Iulii
 niani imperatoris tres codices. s. Codex Gregorianus.
 Hermogenianus. Theodosianus. Ergo diuus Iusti
 nianus volēs circa h̄ adhibere remediū. direxit animuz
 suū ad p̄stitutiones impiales antea p̄fuses i luculentaz
 cōsonantiā redigēdas. vt in p̄hemio insti. §. let cū sacra
 tissimas 7 c. Et de istis tribus codicibus extrauaganti
 bus fecit fieri vnū codicē quē suo felici noie intitulauit
 codicē iustiniani. vt patet in p̄be. codicis. in con. de no.
 l. fa. in pn. 2 scribit q̄ L. magnū q̄ est pria littera hui
 nois codex. Diuidit̄ aut in. xv. libros partiales q̄ruz vl
 timi tres longe post primos. ix. cōpositi sunt. Et vltimi
 tres raro leguntur a doctorib⁹. In p̄mis aut. ix. lib⁹ codi
 cis allegant̄ suo mō sicut in. ff. p̄mo ponēdo nomē libri
 codicis. deinde titulū. postea legem cū suo princa. vel nu
 mero. exemplū accipe sic allegās. L. de p̄scriptio. xxx.
 vel. xl. an. l. si quis. §. pe. id est in libro codicis sub titu

Modus legendi abbreviaturas

lo de prescriptionibus. xxx. vel. xl. annorum in lege. Si quis. in. §. penul. Alia exempla. C. de sacrosan. ec. S. a. am. in. fi. C. de transac. l. v. responsus. C. de ve. in. emu. l. ij. §. si quid in tanta. etc. Que sunt omnia extēsis rubricis declaranda. In ultimis tamen tribus libris hoc refert. q. in fine allegationis additur numerus libri. ut allegando. C. de iure fisci. li. x. C. de munilegul. 7 gyrenas. l. ij. li. xi. C. de dignita. l. si ut proponis. li. xii. Si militer de alijs. et est magis necessarius quosdam ritulos plenius scribere. quia sunt in his libris tribus valde rari et inusitati rituli. q. non frequentatur in scolis legendo sicut alij libri. it. codicis. 7 volunt alqui dicere quando in codice allegat non sit necesse addere. l. dicēdo sic. C. de iudi. l. p. p. r. andū. sed simpliciter debeat dici. b. iudi. p. e. r. andū. sine hoc addito lege nisi esset lex p. ma. v. ij. v. d. penul. v. l. an. penulti. Tūc em. oportet addere. l. p. ma. ij. v. d. penul. etc. Sed siue hoc in toto seruet siue nō. nō est magna vis. Itē interdū in codice allegat autentica q. est autēntica iuri sup. addita 7 incorporata. ut. C. de ep. 7 de. autēnt. S. n. aliter. a. in codice sub titulo de ep. 7 de. In autentica sibi incorporata. que incipit S. n. aliter. T. Tertio p. n. cipalis liber vocatur Autentici in numero singulari et autentica autenticozum in plurali. Et s. Autentica que dam excerpta quasi summula librorum sup. dictorum 7 diuiditur iste liber in. it. collationes. quarū quilibz subdividit in titulos. Tituli autē subdividunt non in leges sed in paragraphos. et q. et autentico allegatur al quis textus p. mittitur primo nomen libri cū p. positione in. deinde ponitur titulus postea subdividitur paragrafibus cū ipsius inceptio. et in. fi. ponitur quora collatio. Quis em. collatio naturaliter p. cedit paragrafibus qui in ea continetur. tamen collatio cum sua quora com.

fuerit ultimo allegari. licet etiam interdum omittat exemplum sumat sic allegando. In autem. de leonibus. §. sanc. colla. iij. id est libro seu volumine autenticoꝝ sub titulo de leonibus in paragrapho q̄ incipit Sancim⁹. sub collatione tertia. **¶** Aliud exemplum in autem. de triē. §. p̄sid. re. col. iij. id est in autentico de triente et s. misse. in. §. consideramus rē. **¶** Et in autem. vt diu. et semis. ius. subscripti. ha. glo. ques. §. i. col. viij. i. i. hoc libro sub titulo vt diuine iussjonis subscriptionem habeant gloriōsissimi questoris rē. **¶** Et nota differentiam inter autenticū et autenticam. Nam autenticū est liber principalis vel volumen de quo iam intentio facta est. Sed autentica est lex vna vel paragraph⁹ incorporat⁹ in libro **L.** et allegat hoc modo sicut etiam predictū est in libro **L.** in aut. multo magis. **L.** de sacrosan. ec. et ceteris. **¶** Et autem et in corpore iuris civilis vltra predictos libros. liber feudorum qui alio nomine dicitur collatio decima diuidit in duos libros partiales. quoz q̄libet subdividitur titulos. et isti in capitula et paragraphos. Unde vt exemplariter dicat in allegatiōe illi⁹ libri primo ponitur omne libri postea titulus deinde capitulum. §. vt sic allegando in libro seu. altis et cōius in vfi. seu. de pbi. seu. alie. p. fri. ca. i. §. Hac edictali. Et hoc breuiatū sic intelligit. i. in vfi. feudoz q̄ liber etiā collatio. x. vt. d. Sub rubrica de p̄hibita feudi alienatiōe per fridericū in ca. i. et paragrapho allegato. Et est necesse apponere p. fridericū ad orāam alterius tituli i. eodē li. d. pbi. seu. alie. p. lo. rariū p̄ etiā nomē libri ultimo loco subiūgi vt in b. ex. plo. Qui. mo. seu. amir. ca. vnico. §. rursus. in vfi. seu. i. in rubrica q̄bus modis feudum amittatur ca. vnico. in §. rursus in vfi. feudoz. Etia interdū allegat collatione decima sic breuiando col. x. quia iste liber post. ij.

Modus legendi abbreviaturas

collationes authenticorum editus est. Illa possunt accipi
per exempla infra. De feu. mar. duc. et co. i. De feudo mar
chie ducatus comitatus. De in. ves. in ma. fac. i. De inue
stitura in manum facta. De mili. vasal qui con. est. i. De
militie vasallo qui coturnax e. Qua. va. lu. de. domi. fid.
Id est qualiter vasallus iurare debeat domino fidditate.

Et ita de omnibus alijs extendendo et abbreviando ru
bricas cum subiunctione tamen ca. 7. §. in quo continet
auctoritas vel textus allegatus. et hec de quarto libro

feudorum. **Q**uartus liber principaliter dicitur institutio
ra vel institutiones in numero plurali. Et dividitur in

quattuor libros partiales. et scilicet inductorum in alios li
bros legales. immo deservunt etiam canonibus in istis de
clarat significaciones tam in iure visitato et multa

utiles sunt inceptis tam ostium in domum in ius preben
tes introitu. Quare presertim est oibus quasi modo genio
ris pueris et adultis lac iuris percipientibus per institutio
tionum doctrina sua primaria sumere nutrimenta. ut

in institutioni de gratia preambula informati. mereantur
versusque iuris sanctioni securius inherere. Que ab eodem

republicano iustitiano imperatore summe commendata va
lidatur firmatur ac roboratur ut patet in preben. insti. §. quod
et omnibus. nullus ergo tam presumptuosus existat. qui

sine institutionum doctrinis ad iuris et maxime civilium sub
limitates conscendere attemptet. quoniam ex alto irremedia
biliter corruunt qui volare saragunt antequam pennas assu
mant. Juxta illud fausti in luvio.

Dum regeret phacton vetitos temerarius ares.

Decidit a summo lapsus ad yma polo.

Gradatim enim faciendus est ascensus. id est ut gradatim. ff.
de mun. c. homo. nec ardua primo sunt a juvenibus queren
da. de iust. et iu. §. his itaq. in. l. ij. §. rona. au. §. ut ru

6

dicitur animus studiosi etc. **L.** de ve. iu. enu. unde idem fam
 stus ubi. **S.** Dum puer audaci nimium perit ardua cur
 su. Taurus in vitreas precipitatur aquas. Fuit autem hic
 liber de mandato iustitiani imperatoris (qui etiam di
 gestum composuit editus post digestum et post primam
 compositionem codicis ante tamen scilicet codicis quem nunc
 habemus compilationem per magnificum magistrum
 tribuntianum questorem sacri palatii sui cum theophilo et
 dozytho viris illustribus ut in principio institutionum
 est. Et huiusmodi libri partiales subdividuntur ulterius in
 titulos et hi in paragraphos non in leges nec capitula nec
 paragraphi interdum qui longi sunt in versiculos. In alle
 gationibus autem huius libri talis modus observatur. et primo li
 ber nominatur. postea rubrica. deinde paragraphus cum huius
 culo. **Exempli gratia.** insti. de iust. et iur. **S.** id est in li. institua
 tionum sub rubrica de iustitia et iure. in. **S.** i. illius rubricae
Aliud insti. de iur. na. gen. et civi. **S.** quoniam. i. iustitia de
 iure naturali gentium et civili paragrapho allegato **Item insti.**
 de her. insti. **S.** hereditas. i. de heredibus instituendis. **S.** et
 incipit hereditas. et sic de alijs exemplis accipiendum est. **Et**
hec de nominibus diffusionibus et exemplis ipsorum librorum legalium
nunc sufficiant. **Utrumque plenius cognoscant hi libri nota quod**
digestum veteris sic incipit. Iuri operam daturus prius nosce
 opus unum nomen iuris descendat nisi incipiat a phrasio quod
 sic scribitur. omnino totum reipublice nostre sanctorum. **Et primus ti**
tulus est de iustitia et iure. Infortiatur hoc sic incipit. **Do**
tis causa sequitur ubique est principalis. et primus titulus est soluto
 matrimonio quemadmodum vos petat. **Sed digestum novum**
incipit. Hoc edicto permittit ut siue iure siue iniuria fieret
 opus per nuntiationem inhiberet. **Et primus titulus de nouis**
operum nuntiatione. **Ubi incipit Quos etc. cunctos prolo**
Et prima rubrica est de sum. tri. et si. ca. **Primitur etiam**
B. iij

Modus legendi abbreviaturas

probanium. Hec que necessario . autenticum incipit.
Occupatis nobis circa totius r. p. curas. Et est prima
rubrica. Si heres solvere legatum noluerit. Decima col
laro que etiam liber de vsibus feudorum dicitur sic inci
pit. Quia de feudo tractaturi sumus videamus pzo q
feudum dare possunt. Et prima rubrica est de his qui
feudum dare possunt. et qualiter acquiratur et retineat.
C Instructa vero sic incipit. Imperatoriam maiestatem
non solum armis decoratam . sed etiam legib^o oportet
esse armatam. C Notandū etiam est q in toto corpore
legū s^t q^uos volumina tris digestoz de qbus supra di
ctū ē. vnū codicē et nō p^rinet nisi nouē libros z vocatur
codex. et est qdam liber parūū volumen appellat^o conti
nēs in se aliqs predictozū librozū totalitē et aliqs partis
iū videlicet in tit. autenti. Usus feudozū z tres vltios
libros codicē. s. x. xi. z. xii. q raro legi p^rsueuerūt z titulos
habent plerosq^{ue} charissimos.

Remissis itaq^{ue} noibus z diuisionib^{us} libroz^{um} vtri
usq^{ue} iuris cū modis allegandū in ipsis. Nūc pro
faciliori lectura tertum glosarum z doctorum tam in iu
re canonico q̄ in iure civili subdent aliqua nōnullis tñ
que olim fuerant omissa superadditis. Primum igit te
ne istam reglā q̄ quecūq^{ue} litterarū alphabeti ponat so
la in tertio iur^{is} maxime canonici significat nomē ppriū
viri vel mulieris. Exempluz de testi. c. exparte q̄. i. ade
vel antthoni de of. de le. c. p. z. g. id est petri et guillelmi.
Sed et aliqñ in tertio iuris civilis inueniuntur littere
sole. vt. C. magnū. i. Caius. V. i. Velius. T. i. Titius.
z sic de alijs. Verū tamen vt in istarū abbreviaturarum
lectura ordinate pcedat. Consonum videbit fm littera
rū alphabeti ordinem eas declarare. Incipiamus igit
ab h^{is} q̄ v^{er}ba. sup quas tales inueniunt in iuris canon

In vtroque iure Folio rñ

nicl. tribus abbreviature.

Ap. se. le. id est apostolice sedis legatus.

Ap. re. id est appellatione remota.

Ap. ob. re. id est appellationis obstaculo remoto.

Ad. n. pre. id est ad nostram presentiam.

In iure civili raro inveniuntur iste abbreviature. Sed in glosis vtriusque iuris inveniuntur huiusmodi.

Ar. id est argumentum.

Auf. id est autenticum vel autentica sive distinctionem predictam in declaratione quarti libri civilis. Item in super

prescriptionibus canonum et legum ponuntur abbreviature. Exemplum in iure canonico in volumine decreti.

Ambro. id est ambrosius scilicet sanctus.

Anasta. id est anastasis. et sic de similibus. Exemplum in alijs voluminibus.

Alex. id est alexander papa.

In iure autem civili primo in voluminibus digestorum.

Alphe. id est alphenus iuriconsultus.

Afri. id est africanus iuriconsultus.

Sed in superscriptionibus. c. ponuntur littera a. simplex. Exemplum sic ponitur.

Idem. a. vel sic. Idem aug. 2 significat. Idem augustus quandoque autem ponitur duplex sic. Idem. aa. id est 2.

Idem augustini.

Nomina autem doctorum quorum nomina incipiunt ab a. habes aliquos qui sequuntur.

Az. id est azo. 2 ponitur aliquando in glosis iuris civilis.

Item azo fuit preceptor accursii glosatoris iuris civilis 2 fecit summam in legibus ex qua examinandi sumunt contri-

nuaciones rubricarum et ut testatur bal. in. c. primo in prin. in. ti. imperator lotharius in vli. feu. Item azo ha-

bit illustre ingenium.

Modus legendi abbreviaturas

Ac. vel accur. id est accursius glosator legum. Hic duos habuit filios. vnum nomine franciscus quico gnomina tus est accursius. et fuit acutissimus iuris civilis interpres et qui glosis patris sui multas fecit additōes. Alius autem nomine cernotus qui alias fecit additōes quas nunc cernotinas appellamus. quarum vna ponitur. **L. de eden. in. l. prima.** Et sic patet quod filius potest in iura corrigere patrem suum. **l. dedi tibi pruniam §. celsus scribit ver. et refert. ff. de condi. ob cau.** In moribus autem vel providentia secus. ut in auc. de nupt. §. sed ita col. prima licet. possit dari tutor patri impotenti vel furioso. in. l. ij. ff. de cura furio. et in. l. is qui et ibi bar. ff. de tuto. et cura. da. ab his. de isto accur. et eius auctoritate inquit bal. in. l. cum hereditas. **L. de po. q. auctori tas glo. omnes alias intercellit.** Et idem bal. in capi. dilecti filij de maio. et obe. dicit quod accursius fuit vberimifons iuris civilis et in. l. f. §. necessitate in tertia col. **L. de bo. que libe. dicit adherere rationi veritatis id est glosatori et in eternum non peccabis. et vide eundem bal. in lege precibus in. ix. colla. l. de impu. et alijs substitui. et in aut. cessante in secunda col. **L. delegit. here. vbi dicitur in consulendo timet recedere ab opinione glo. Vnde etiam idem bal. in. c. primo in fine de natura successifau. i. vli. seu. Ego (inquit) in dubijs opinionibus multum sequor glosam ordinariam quia non possum adherere meliori. Idem tenuit idem bal. in. l. prima. ff. de vulga. et pupi. substi. et in lege secunda. **L. de sen. que siue cer. quanti. Idem etiam fuit vmo. in lege prima in principio. ff. de vulga. et pupi. la. Et etiam in. l. nam mortuum. **L. de contrahen. et comitten. lti. appellat glosas ydoluz suum et Jacobus buttriga. in lege prima. **L. q. pro sua iurisdic. dicit quod vbi cum glo. conuoz. aliquis doctoz. illa opinio sensetur co-**********

munis in iudicando. Similiter bar. in conc. incipiente
 audivimus prima collatione dicit a glo. ordinarius in cō
 sulendo non esse recedendum et Johan. fa. in. §. Pupil
 lus insti. de inuti. sti. dicit q̄ opinio glo. ⁊ inuoca. in cur
 ria ecclesiastica adorantur. vt ydolum.

C De littera A.

Albe. id est albertus scilicet de rosate qui late disputat
 vit de potestate imperatoris in. l. bene a zenone. L. de q̄
 dri. prescrip.

Ab. id est abbas quando simpliciter ponitur significat
 abbatem antiquuz qui alio nomine vocatur lappus de
 castellino. et qui multotiens allegatur a domi. de sanc.
 geny. super. vi.

Ab. sic. id est abbas siculus qui et vocatur panormita
 nus singularis canonista qui commentatus est super 5
 decretibus.

Alber. id est albertus galeotti permensis cuius opus mar
 garita vocatur.

Ala. id est Alanus qui multotiens allegatur in glossis
 bernardi.

Ange. id est angelus de perusio subtilis doctor in iure
 civili.

Areti. id est aretinus scilicet angelus de aretio qui copio
 sam fecit lecturam super institutionibus.

Alex. de ymo. id est alexander de ymola qui alio modo
 vocatur tantū ymolensis. iste fecit additiones ad bar.
 et bal. et multa alia opera singularia adeo vt a plerisque
 monarchia iuris appellatur.

Modus legendi abbreviaturas

An. de but. i. do. anho. de butrio doctor iuris canonici
Ar. v. l. archi. i. archidiaconus fuit preceptor.

Jo. an. glosavit sextum et clementinas. et scripsit rosarium super decreto.

Anto. de rosa. i. Anthonius de rosellis. ciuis arctinus et doctor in iure civili.

An. barba. i. andreas barbacia modernus q̄ fuit singularis et facundus q̄ fecit in iure canonico lecturam super decretis. ecclesie. non alie. et sequentiis titulis.

C De littera B

In scriptis iuris canonici ponit quinq̄ bo. me. pre. no. i. bone memorie predecessor noster.

Homia aut̄ doctor et scriptor ab hac littera. b. ber. i. bernardus rex glosator decretalium excellentissimus iurium concordantium accumulatoz et discordantium concordatoz. bar. brixl. i. bartholomeus brixlensis. q̄ fecit additiones et glosas super decreto. principiū autem glosarum suarū est tale. Quoniā nouis superuenientib⁹ causis etc. Fecit etiam iste quosdam questiones quas venerabiles doctorum minicales appellauit.

Betrā. i. betradus de q̄ sepe sepe. loquitur et eius due sunt glose in decretalibus. s. secunda in decre. non est de sponsa. et prima in decre. sequenti.

Basi. i. basianus. de quo multe glose loquuntur de de. ego. tua et summe distinctionis li. et questionis septime in cā. sēda. et dif. p̄rio de pe. z. i. q. i. qui studet. xxvij. q. ij. de sponsata. xxij. q. vij. licite. xxij. q. v. mulier. de consecra. di. ij. et di. iij. qui bis.

Bagaro. i. bagarotus q̄ libellū conuillationis composuit.
Bonaguida arcti. i. arctinus q̄ fecit summam introducto-
riam aduocatorum ecclesiastici fori.

Bernar. dozua. i. bernardus dozuanc̄ qui fuit discipulus

us azonis et libellum de concep. libellozum cemoofute
B. cōpo. i. cōpostellanus. de quo Jo. an. de appella. ca.
 h. et ipsius fuit pars prime glo. de re. Hab mus etias
B. papien. et permisan. i. bernardum d quibus loquit
 tur speculatoz multis in locis.

In iure civili in glo. bētur sepe **B.** vel bul. i. bulgarus.
Bar. i. bartholus scz d saxo ferrato. q dicitur fuisse ius
 cerna iuris civilis.

Bal. i. baldus inter omnes doct. iuris civilis subtilis:
 Un quidam dixit baldus sub talis. bartholus lucerna
 iuris. et iste bal. composuit etiam super iure canonico.

Chaud. i. baudinus doctoz.

Cbe rrach inus etias doctoz vtriusq iurq qui sexti quar
 ti fuit adue catus consistorialis et fecit repertoria multi
 tum vtilia.

De littera L.

L in rex. iurq canonici posita significat celestinū qn pos
 nitur sic. c. pre. nost. i. celestinus predecessor noster. In
 text. iuris civilis significat cayuz alias in summis glo. z
 recollectis seu lecturis. **L.** magnū significat codice in ab
 latius casu. c. parum. i. capitulo. vel significat numerus
 qn iungitur cū distinctione. vt. c. dist. i. centesima disti
 ctione. **L. i.** civis. d. i. clementine. consti. i. constitutio.
 cen. ec. i. censura ecclesiastica. **Con. t. c. re. i.** consultationis
 tue taliter respondemus.

In suprascriptionibz decretalium ponitur de. i. demens
 papa. **Cel. i.** celestinus. doctozes aut fuerunt. **L. y. i.** ep
 nus doctoz citromōranus in iure civili pfundus. **Com**
post. i. cōpostellerus quem sepe alle. gemy. sup. q. vi.
Car. i. cardinalis doctoz iuris canonici. **Flouissime** au
 tem superuenit quidaz cosma nose cognominatus p
 pter parisiē. natione. q vt parisiensibus a natura tribu

Modus legendi abbreviaturas

nim est ingenio equidem acutissimo p̄ditus consilia ba-
siliensia & bituricensia (que moderni pragmatica sanctio-
nes vocant) non mediocribus ornavit apostillis

¶ De littera D

D. sola vel dist. i. distinctione.

De pe. i. de penitentia.

De con. id est de consecratione

Dil. si. i. dilectus filius vel dilecto seu dilectis filiis fm
exigentiam casus et numeri.

Dis. ve. i. discretioni vestre.

Doc. i. doctor.

Do. de ro. i. domini de rota. q̄ fecerunt vnum librum de
cisionum ad quas addit io. an.

Duran. i. durandus doctor qui et dicitur pe.

Dy. i. dynus super iure civili & in iure canonico super titu.
de re. iu. li. vi.

Dama. i. damasus vtz papa. vel ille damasus qui fecit
summam super prima compilatione. et librum questionum
super multis decretalibus & brocarda. quem etiam alle-
glo. q̄. ca. ad hec de rescriptis.

¶ De littera E

E solum magnum positum in textu significat nomen p-
prium

e. paruum positum in glo. significat eodem. exemplū eo-
ti. i. eodem titu. aliud exemplū. e. dist. i. eadez distincōe
aliud exemplū eo. c. id est eodē capitulo. e. l. eadem lege.
e. cau & q. id est eadem causa & questione.

Extra. id est extrava-gans.

¶ Et hic est sciendus q̄ quando in summa de casibus
in summa pisana. vel alicubi in libris iuris ponitur au-
ctoritas ex decretalibus tunc allegatur extra. & signifi-
cat extrava-gantem scilicet textum vel capitulum extra eoz

pus decretorum positum. Decretalis enim paulo ante compilationem correctionem et concordationem ipsarum erant extrauagantes. quia vagabantur extra illud volumen. Hodie autem per modernos canonistas capitula in decretalibus in sexto similiter et in clementinis non consueuerunt allegari extra. quia talia capitula modo non vagantur extra corpus iuris canonici.

C Sed legiste predictorum librorum textus allegant extra. eo q; sunt extra corpus sui iuris. scilicet civilis.

Verum est q; canoniste adhuc hodie aliquos textus etiam canonici iuris allegant extra. videlicet hos qui sunt extrauagantes nondum incorporati iuri canonico.

Egi. bo. id est egidius bononiensis qui libellum incipientem a presentatione rescriptorum conscripsit

Excom. id est excommunicatio fm exigentiam numeri et casus

C De littera f.

Fra. t. r. re. id est fraternitati tue taliter respondemus.

Fa. id est facit.

Fe. te. pre. n. id est felicitis recordationis predecessoris nostri.

Fi. id est finale vlt fine.

Ff. id est digestis.

Fri. de sen. id est fridericus de senis;

C Fran. de sab. id est franciscus de sabardellis doctor et cardinalis.

Floz. id est flozianus doctor.

Fri. impera. id est fridericus imperator

Fauen. i. lauentinus episcopus hic fratrem habuit.

Raymundum de pena forti quos multotiens allegas specii.

Flo. de san. pe. id est dominus flozianus de sancto petro vtriusq; iuris doctor.

Modus legendi abbreviaturas

Franciscus de albergotis de aretio quem multoties re
prehendit Cy. vt i. l. q. L. que sit lon. consue.

Fulgo. i. fulgosius scz raphabel fulgosius.

C De littera G.

Gasparinus doctor Guillelmus naso. i. nasonis quem
allegat spe. in tit. de iudi. dele. §. ij. p. sed nundd. z. §. seq̄
tur. p. verum. z. §. restat. p. item mortuo mandatore et
in plurimis locis. et de isto loquitur glo. e. ad hec quo
ntiam de ap.

Gandul. i. gandulph^o de q̄ notat de conse. ec. vel alta. c.
vno. li. vi. in. iij. glo. z. xxxi. di. c. qm̄. i. q. i. strabe. xi. q.
z. n̄. lz. xxxij. q. i. dixit dñs. z. q. ij. hōzant. z. q. viij. licite.

Gratianus areti. id est aretinus quem alle. spe. in ti. de
procu. §. vtraū. et nota q̄ si in ti. de iura. calū. §. nunc di
camus. p. Item dixit guillelmus de dorreda anglicus
qui composuit libellum satis vtilen z copiosum de iur
diciozum ordine.

Guido de suzara de quo so. an. scripsit aliquid in capto
vnico. de voto. li. vi. super. iij. glo.

Guido de suzara quidaz alius quē allegant sepe legiste

Guil. de cu. id est guillelmus de cuno doctor iuris quez
sepe alle. bar.

Guil. durā. i. guillelmus durādi qui fe. spe. z aliqñ sic
allegatur guil. in spe. i. guillelmus in speculo.

G. de mon. lau. i. guillelmus de monte lauduno

Ben. i. gens helinus doctor iuris.

Bra. id est gratianus compilator decreti.

Go. vel gos. id est goffredus qui composuit summā in
qua recitant examinandi in iure canonico continuatōes
rubricarum et alia plura.

Gar. id est garcias doctor.

C De littera H.

Thono. i. honorius pape qui fecit multas decretales
in quarum sup[er]scriptiōe ponit eius nomen.

Thu. i. hugo q[ui] fuit ep[iscopu]s Ferranen[si]s. et ad quē directe fue-
rūt multe decretales. vt decre. in q[ui]ndam de cele. miss. et
decre. q[ui]nto de diuoz. et de ip[s]a facit mētionē decretalis
corā de offi. delega. et ibi aliqd de eo p[er] Joan an.

Tho. vel hos. i. hostiensis doctor. Hen. bo. i. henricus
boick. Her. i. hermannus doctor.

¶ De lra **S**
j. longū cū tali signo sup[er]ius posito. j. significat infra.
id est in seq[ue]ntib[us] vel capitulis vel titulis **S**z aduerte
ad singulos libros. nā in libro allegat infra q[ui] ille tex-
tus allegat[ur] seq[ue]tur tex. sup[er] q[ui] allegat si sit in volumine
decreti. Et m. j. distin. lx. i. infra distincōez sexagesimā.
et pot sic allegari sup[er] distincōib[us]. j. xxx. q. prima. et
in causis. infra de conse. dist. tali vel tali. **S**z in decre-
talib[us] q[ui] ponitur. j. simpliciter. i. eodē volumine grego-
riano. sed q[ui] addit li. vi. vel in cle. vt infra de sen. excō.
li. vi. infra de v[er]bo sig. cle. sepe. vel ca. sepe in cle. **S**z q[ui]
allegat in. vi. debet poni. j. eo. li. vel in cle. Et rō istoz
est q[ui]a volumē. vi. p[er]tinuat ad decretales. et clementine
ad utrūq[ue]. In voluminib[us] digestoz allegatur. j. absq[ue]
distincōe voluminis. dūmodo sit in aliquo triū vo-
luminū. scz veteris q[ui]d est primū. et q[ui] allegat. tex. infor-
riari dicit infra vel infortiari quod est scd[m] in quo si
allegatur. l. ff. noui dicitur infra. sed in. ff. nouo si alle-
gatur infra id est eodem volumine. quia est p[er] posterius
volumē digestoz. Sed in. l. allegatur infra. i. in aliq[ui]o
xij. librorū. l. cum ista distincōe q[ui] si allegatur. l. de-
cimi. xi. vel. xij. additur infra. li. x. li. xij. et. Et similiter
dic de ceteris voluminib[us]. infra ti. proxi. c. i. ff. et. ij.
id est infratitulo proxi. c. i. infra c. ti. i. infra eodē tit.

Modus legendi abbreviaturas.

- l. breuis significat unū vel primo. vt. c. i. i. ca. primo
Jo. mo. i. iohānes monachi glosator: sexti in francia.
Jo. an. i. iohannes andree etiam glosator: sexti clemen-
tinarū. qui ⁊ nouellas cōscripsit valentissimus doctor
irradiator: q̄ iuris canonici v̄catus.
Jo. de immo. i. iohānes de iminola modernus doctor
super decretalibus notabiliter scribens.
Jo. vel ioan. glo. i. iohānes glosator: decreti theutonū
cuius quem aliqui nominant iohannē antiquū
Jo. de lig. id est iohannes de lignano.
Jo. de fan. i. iohannes de fantusis.
Inno. vel innoc. i. innocentiū papa.
Jo. galen. i. iohānes galandi de quo spe. in ri. de accu. ⁊
peti. §. primo versū. porro. ⁊ per io. an. in. c. q̄ sit. de e-
lec. super fine glose.
Jo. hyspa. id est hyspanus qui quandam antiquam
fecit lecturam super decretalibus.
Jo. sauen. i. fauērinus de quo uo. xiij. q. c. nerui. xxvij.
di. q. interrogasti. iij. q. prima in summa. ix. q. prima.
ca. ij. xvi. q. ij. ⁊. xiij. q. x. in sum. ⁊ de iure patro. ca. ij. ⁊
de senten. excom. cum non ob homine.
Ja. de al. i. iacobus de allano. mgr̄ hostiensis q̄ glo-
savit honorianas constitutiones. quarum prima erat
decretalis nouerit de sen. excom. ⁊ de eo scripsit Jo. an.
de appel. c. ad hec super glo.
Jo. de deo. qui fecit libellum quendam qui dicitur
est liber camillariouum. Jo. de bla. i. de blausco
burgundus qui scripsit librum actionum.
Jo. de sanc. geor. quem sept alle. do. de sanc. gemy.
Jo. fa. i. iohannes fabi. iuper insti. doctor gallicus
Jo. de marisco. i. de mariscone doctor.

- Jo.** nouaille doctor aurelianensis.
Ja. de pla. i. iacobus de platea.
Ja. may. i. iason maynus doctor modernus.
Imo. i. imola subaudiendo io.
Jac. de liza. i. iacobus de lizano.
Ja. de are. id est iacobus de arena.
Jac. bur. i. id est iacobus burrigarij
Ja. bal. id est iacobus de balduini.
Ja. de bel. i. iacobus de belleuiso
U. sola. i. lege vel quinquaginta in numero distinctionū
Ua. ab. i. lapus abbas doctor.
Lam. de ramp. i. lambertus de ramponibus.
Ludo de ro. i. lodowicus de roma doctor.
La. vel lau. i. laurentius in glosis decretalium.
Li. i. libro. vel liber fin exigentiā constructionis.
M. vel man. i. mandamus signanrer quando littera
 q. sequitur. vt **M.** q. i. mandamus quatenus.
Mo. ca. pre. id est monitione canonica premissa.
M. vel mar. in glo. id est martinus qui fuit vnus de
 antiquis glosatoribus.
Mellen. i. mellendus de q̄ uota. xix. di. scdm. xxvi. q.
 i. yginibz. ⁊ de ser. nō oz nlls. ⁊ de actu. venies i. i. glo.
Mar. de fa. i. martinus de fauo. qui libelluz actionuz
 composuit in quo ponuntur certa instrumenta.
Marhe. de marhe. i. marheus de marhesilans bono
 niensis qui fecit vnū tractatū statutorum.
Nic. sicu. i. nicolaus siculus doctor qui aliter dicitur
 panormitanus. vel panormita modernissimus.
Nepos de mon. alba. i. de monte albano. qui libellū
 composuit qui liber fugitiuus dicitur.
No. s. ve. rest. i. noui ⁊ veteris testamēti. **No.** i. uota

Modus legendi abbreviaturas.

Nota. id est notatur. **N**ouel. i. uouella.

De littera **O**.

O. vel op. id est opinio. **O**b. id est obstaculo.

Odo. id est odofredus doctor.

Ol. vel old. id est olradus vel oldradus.

Osti. vel ost. id est ostiensis. cōiter tamē p h scribitur.

De littera **P**.

Pe. id est penitencia vel petrus v' penultimo.

Penul. vel penult. i. penultimo. pagroph⁹ autē q̄a in ordine alphabeti non inuenitur abbreviatus cuꝝ littera a qua incipit. ideo sic solet scribi §. vt qñ caplm vel aliqua lex est longa tunc ad citius inuenienduz textū allegatus ponitur in caplo vel lege pagrophus vnus vel plures. **N**ota tñ q pagrophī sunt duplices videlicet magnus ⁊ puus. ⁊ puus debet esse niger de incausto in tali forma. §. ⁊ talis debet etiā legi. cū sua determinatione sequenti. hic autē cōmuniter ponitur in glossis vel in summis ⁊ recollectis. Alius autē magnus sic formatur ¶. Et debet esse de alio colore. scz rubeo. blanco. vel flauo. Et talis legi non debet licet in legēdo dum inuenitur vel dum venitur ad eum pausari debeat. ⁊ in corrigendos libros debet notari vt apponatur si sit ⁊ si non sit ibi nō apponatur. Nam certū textus ⁊ summe distīcte sunt. §. partiales. ita q̄ allegatur primus secundus. §. 2c. Si ergo non esset ibi cōtingeret primū accipi pro secundo ⁊ secundū pro primo quod errorez induceret. ⁊ vnus. scz. §. 2c. paruus significat alium videlicet magnū. ⁊ sic apud logicos est terminus secunde intentionis.

Preal. in est preallegatis.

Priu. id est principio. **P**er to. id est per totum

Pri. id est presbitero.

Pretex. id est pretextu. hoc est occasione.

Pau. de leaz. i. paulus de leazaris qui scripsit late super clementinis.

Pe. de bel. id est petrus de bella pertica. doctor legum citra montanus.

Pe. de samp. id est petrus de sampriana.

P. vel pla. id est placentius doctor.

Pre. di. i. preuigeat dignitate. vt de testi. in. c. l3. ff.

Pre. id est preterea. **Pa.** id est papa.

Pom. i. pomponius iuriconsultus.

Pau. vnga. id est paulus vngarus qui notabilia conspilationis recollectit.

Pe. apu. i. petrus apulus de quo spe. in prohemio.

Pe. boe. i. petrus boemus doctor antiquus.

Pe. hispanus. non q̄ textū summularū scie dyalctices edidit. h̄ de isto fit mētio de ap. c. pastoral. in glo. Nec rō. 7. l. di. in sum. xi. q. iij. nō p̄dēnat. xxxij. q. i. si q̄s acceperit. 7 de testi. spo. l. fas. in glo. ergo ecclia.

Pe. mandu. i. petrus manducatoris de q̄. xxx. dist. i. lxxxvi. di. di. nō satis in p̄n. de pe. di. i. v̄. in p̄ma glo.

Pe. de ancho. i. petrus de anchorano doctor singularis super ti. de re. iu. li. vi.

Phily. i. philynus scz doctor modernus.

P. de fera. id est petrus de feraris doctor practicus.

Q. i. questionem quādo ponitur in causis decretē vel quatenus q̄n ponitur in textu decretalium maxime post mandamus. vt sic manda. q.

R. Ray. id est raymundus capellanus 7 penitentiari⁹.

Sieg. ix. de quo in principio decretalium.

Re. i. remora. vt ibi ap. re. v̄s.

Modus legendi abbreviaturas

Re vel **R̄**. id est responso vel respōsio.

Re. id est require in remissionibus.

Richar. anglī. id est richardus anglicus cuius videt̄ fuisse glo. vlt. decreta. ix. ex litteris de sponsa.

Ruf. i. ruffinus. de quo. ix. q. p̄ma in sum. iij. q. iij. in sum de pe. di. i. §. Illud aut̄ de biga. c. ij. in. r. glo.

Rodo. i. rodoicus cognominat̄ modici passus. de q̄ Jo. an. c. fraternitatē. de sepul. sup. iij. glo. sibi etiā signant̄ multe glo. inter quas est glo. pe. decretales secū. de de p̄iugio leprosoꝝ. Sed aduerte q̄a hodie sumus incerti de dictis predictorū trium doctorum. Posteri em̄ illorū ponebant tantum hanc litteram **R**. p̄ quo liber illorū trinū. ⁊ sic de illis quozum. esset reliquerunt nos incertos.

Roffre. bene. i. roffredus bencuetanus qui in vtroq̄ iure libellos composuit.

Rog. id est rogerius doctor iuris ciuiliſ.

Rolan bono. i. rolandinus bononiē. qui fuerūt duo scz rolan. de rommanēſ q̄ fuit summus leguz doctor ⁊ facūdiſſimus aduocatus. ⁊ composuit libellū quēdam de ordine maleficioꝝ. Secū. rolan. fuit passagerius qui fecit vnam summā pro norariēſ.

Rafa. id est raphael si addatur cuma. id est cumā. si addatur fulgo. id est fulgosius.

Richar. de saly. id est richardus de salyceto.

¶ De littera S.

Saly. i. salicetus doctor. Sicu. ab. i. siculus abbas

Siluester quidam antiquus doctor cui attribuuntur due prime glo. c. Ad nostram consue.

Se. ap. i. sedes apostolica. **So.** i. solutio.

Sa. ap. con. i. sacro approbante consilio.

Se. i. sequenti. Sequen. i. sequentibus.

¶ S. vel s. i. supra. Unde quādo aliquid allegat in alio quo quod prius ante illum locū habitus est in alio vñ eodē libro eiusdēz tñ iuris videlz aut ciuiliis aut canonici hoc allegat supra p s breuē z a superiori pte. z idē de longa. Sz s. lōga sola. i. scz. sicut dixisti prius in dē

Spe. i. speculum liber magnus. (crone.

Spec. i. speculator autor speculi. s. guillerm^o durādi.

Sub. ap. ob. i. sublato appellatiouis obstaculo. vt de

rest. cum olim Sa. auc. cō. i. sacra autē. Psilq. vt de

iureiu. nimis. ¶ De littera T.

Tan. i. rancredus. T. vel ti. i. titulo. Etia. t. i. taliter.

Tho. id est thomas.

¶ De littera U.

Uin. vel vīcen. i. vincencius doctor.

Uber. de bonacur. i. vbert^o de bonacurso. cui^o opus

ab eo nomen suscepit de precludijs causarū. sz vbi sup

pletur ponitur vbertus intellige de sequenti.

U. de bo. i. vbertus de bobio. Ul. i. vltimo.

U. sola. i. quinq; vel quinta. vt. v. q. v.

Uui. vel zuy. i. zuyhelmus quod ytalici scribūt guil

helmus z francigene guillermus.

Uuil. duran. i. zuyhelmus durandi.

U. i. vsu vel vsiculo. Ue. i. vetus. vt. ff. v. r. v. r. v. r.

¶ De littera X.

X. i. decima. xx. id est vicesima. xxx. tricesima. zc.

Xc. i. nonagesima. quia x. preposita c. que significat

centum subtrahit ei x. sicut etiam. xl. zc.

Xpo. i. xpoforus porcus sup institutiōibz. ¶ De Z.

Zab. i. zabarella videlicet dñs franciscus.

Zou. id est de consecratione.

Modus legendi abbreviaturas

§.i. parographo vel parographis. de quo supra latius dictum est. Sunt et alie abbreviature de rubricis tam legum quam canonum maxime decretalium. de quibus patebit infra. Hec autem de abbreviaturis textuum et glossarum summorum et lectionum utriusque iuris propter titulos nunc sufficienter sunt. Que utique primis iuribus alumnis difficiles apparent in primo aggressu. et raro colliguntur ita copiose. Quare sit hoc opusculum incipientibus ratione magis acceptum cariusque reputatum. quanto sollicitus est collectum.

Quia ad premissarum noticiam necessarius est habere et extensos preponam rubricas iuris canonici propter earum paucitatem respectu rubricarum iuris civilis quas etiam subiungam. quia supra premissi ius canonicum preferit iuri civili ratione dignitatis et excellentie etc. Sequuntur ergo rubricae decretalium. et per premissas sexti et clementinarum eo ordine quo ponuntur in decretalibus premissis abbreviate deinde de extense et postea ut eo facilius mentes teneant merite est ligit. quibus colligentur. Unum nota quod hi sunt tituli decretalium non inspecto ordine alphabetico. et primo primi libri secundo secundi etc. De sum. tri. et fi. ca. i. de summa trinitate et fide catholice. Constit. i. constitutionibus.

Rescrip. id est rescriptis.

Consue. i. consuetudine.

Postu. pre. id est postulatione prelatorum.

Ele. id est electione et electi potestate.

Transla. epi. id est translatione episcoporum.

Au. et usu. pal. i. auctoritate et usu palatii.

Renun. id est renunciatione.

Sup. neg. pre. i. supplenda negligentia prelatorum.

Le. or. i. scriptibus ordinum et qualitatibus ordinandorum.

Scru. in or. fa. i. scrutineo in ordine faciendo.
Di. ab epi. q. re. i. ordinatis ab epi. qui resignauit
 vel renūciauit episcopatu vel ab excoicato.
Eta. 7 quali. i. etate 7 qualitate 7 ordine p̄ficiendoꝝ
Sa. vnc. id est sacra vncione.
Sacra. ite. vel non. i. sacramētis iterādīs vel non.
Fil. pres. i. filijs presbyteroꝝ ordinandīs vel non.
Ser. nō or. i. fuis non ordinādīs 7 eoꝝ māmissione
Ob. ad rati. i. obligatis ad rōcinia ordinādīs vñ nō.
Corp. vic. i. corpe vicarijs p̄mouendīs vel non.
Biga. i. bigamis vel non ordinandīs.
Cle. pe. id est clericis peregrinīs.
Of. archi. i. officio archidiacon.
Off. archipres. i. officio archipresbyteri.
Off. p̄ri. id est officio primicerij.
Off. sacri. id est officio sacriste.
Off. custo. id est officio custodīs.
Off. vica. id est officio vicarij.
Off. dele. i. officio 7 potestate iudicis delegati.
Off. le. i. officio legari.
Off. iudi. or. id est officio iudicis ordinarij.
Off. iudi. id est officio iudicis.
Ma. 7 obe. id est maiouitate 7 obedientia.
Treu. 7 pa. id est treuga 7 pace. **P**ac. i. pactis
Transac. i. transactionibus. **P**ostul. i. postulando.
Procur. i. p̄curatoribus. **S**indi. i. sindico.
His que vi me. i. his que vi metusue cause fiunt.
In in te. re. i. in integram restitutione.
Ali. mu. iu. cau. fac. i. alienatiōe mutādī iudicij cā fecā.
Arbi. id est arbitris.

Tituli secundi libri.

Modus legendi abbreviaturas.

- Judi. i. iudicijs. Fo. compe. i. foro competenti.
Li. ob. i. libelli oblatione.
Mu. peti. i. mutuis petitionibus.
Vic. contest. i. litis contestatione.
Et lic. nō prest. i. vt lite nō cōtestata nō pcedatur ad
restium receptionē vel ad diffinitiuā sententiā.
Ju. calum. id est iuramēto calumnie.
Dila. i. dilationibus. Fer. i. ferijs.
Di. cogni. id est ordine cognitionum.
Plus pe. i. plus petitionibus.
Cau. pos. & ppri. i. causa possessionis pprietatis.
Resti. spo. i. restitutio spoliatorū.
Do. & contu. i. dolō & contumacia.
Eo. qui mit. in pos. id est qui mittitur in possessionem
causa rei seruande.
Vt li. pen. id est vt lite pendente nihil innouetur.
Seques. posses. i. sequestratione possessionū & fructuū.
Confes. i. confessis. Proba. i. probacionibus.
Test. i. testibus et attestacionibus.
Test. cog. id est testibus cogendis vel non.
Fi. instru. i. fide instrumentoz.
Presum. i. presumptionibus.
Iureiu. i. iureiurando. Excep. i. exceptionibus.
Prescrip. i. prescriptionibus.
Sen. & re iu. i. sententia & re iudicata.
Ap. recu. rela. i. appellatiōibz. recusatiōibz & relatiōibz
Peregr. i. peregrinantibus.
Confir. vti. i. confirmacione vtili vel inutili.
¶ Tituli tercii libri.
Vt. & ho. de. l. de vita & honestate clericoz
Coha. de. & mu. i. cohabitatione clericoz & mulierum

- Ele. coniu. id est clericis conjugatis.
 Ele. non resi. i. clericus non residentibus in ecclesia.
 Preben. i. prebendis et dignitatibus.
 Ele. egro. i. clerico egrotante vel debilitato
 Instit. i. institutionibus.
 Locel. pre. i. possessione prebende vel ecclesie non vacantis
 Mele. va. i. ne sede vacante aliquid innovetur.
 His que fi. a pre. i. que fiunt a prelati sine consensu
 su capituli.
 His que fi. a ma. par. ca. id est his que fiunt a maiori
 parte capituli.
 Et ec. bene. id est vt ecclesiastica bene sine diminutio
 ne conferantur.
 Re. ec. non alie. i. rebus ecclesie non alienandis
 Breca. i. precario vel precariis.
 Commo. i. commodato. Depo. i. deposito.
 Emp. et ven. i. emptione et venditione.
 Lo. et conduc. id est locato et conducto.
 Re. per mu. id est rerum permutatione.
 Feu. id est feudis.
 Pigno. i. pignoribus et alijs cautionibus.
 Fideiuf. i. fideiussoribus.
 Solu. id est solutionibus.
 Dona. id est donationibus.
 Pecn. de. id est peculio clericorum
 Testa. i. testamentis et vltimis voluntatibus.
 Suc. ab intes. i. successione ab intestato.
 Sepul. id est sepulturus.
 Parrochi. i. parrochijs et alijs parochianis.
 Deci. i. est decimis primitijs et obligationibus.
 Regula. i. regularibus et menseuicibus ad religionem.

Modus legendi abbreviaturas.

- C**onuer. contug. id est conuersione conjugatorum
Conuer. infid. id est conuersione infidelium.
Vot. i. voto et voti redemptione.
Sta. mo. i. statu monachorum canonico regularium.
Reli. do. i. religiosi domibus ut episcopo sint subiecte
Capel. mo. i. capellanis monachorum et aliorum religiosorum
Jure pa. i. iure patronatus.
Censi. exac. et pecu. i. censibus exactionibus procuratoribus
Consec. ec. i. consecratione ecclesie vel altaris.
Cele. mis. id est celebratione missarum et sacramento eucharistie et diuinis officijs.
Bap. r. i. baptismo et eius effectu.
Pres. non bap. i. presbytero non baptisato.
Custo. eucha. i. custodia eucharistie crismatis et aliorum sacramentorum.
Reli. et ve. sanc. i. reliquijs et ueneratione sanctorum
Ob. ie. i. obseruatione ieiuniorum
Pur. post par. i. purificatione post partum.
Ec. edi. i. ecclesijs edificandis vel reparandis.
Immu. i. immunitate. alias emunitate ecclesiarum cimiteriorum et rerum ad eas pertinentium.
Ne. de. vel mo. i. ne clerici vel monachi secularibus negotijs se immisceant.

¶ Tituli quarti libri.

- S**pon et mati. i. sponsalibus et matrimonijs
Despon. impu. i. desponsatione impuberum.
Clan. despon. i. clandestina desponsatione.
Spon. du. id est sponsalia duorum.
Condi. ap. i. conditionibus appositis in dispensatione vel in alijs contractibus.
Qui. de. vel vo. i. q. clerici vel presbiteri matrimonium contra

- here possunt Eo qui dux. in ma. i. eo qui duxit in ma-
 trimoniū quā polluit p adulteriū. Lon. lepro. i. con-
 iugio leprosoꝝ. Coniu. ser. i. p iugio seruoꝝ.
 Ma. ex li. ven. id est natus ex libero ventre.
 Cog. spi. id est cognatione spiritali.
 Cog. le. id est cognatione legali.
 Eo qui cog. consan. vx. sue. id est eo qui cognouit con-
 sanguineam vxoris sue vel sponse.
 Consan. 7 affi. id est consanguinitate 7 affinitate.
 Fri. 7 ma. i. frigidis 7 maleficiatis 7 impotētia cocūdi.
 Ma. con. edic. ec. contrac. id est matrimonio cōtra edē
 erum ecclesie contracto.
 Qui fi. sint le. id est qui filij sint legitimi.
 Qui ma. ac. pos. i. qui m̄rimoniū accusare p̄nt vel cō-
 tra illud testificari. Diuoz. i. diuozit̄s.
 Dona. inter vi. 7 vxo. 7 de do. i. de donationib; inter
 virum 7 vxorē 7 de dote post diuortiu restitueda.
 Se. nup. id est secundis nupt̄s.
 ¶ Tituli quinti libri.
 Accu. i. accusationib;. inq̄sitionib;. 7 denūciationib;.
 Calū. i. calūniationib;. Simo. i. simonia 7 ne aliqd
 pro spiritualibus exigatur vel promittatur.
 Me prela. vi. su. id est ne prelati vices suas vel ecclesi-
 as sub annuo censu concedant.
 De magi. id est de magistris 7 ne aliqd exigatur p
 licentia docendi.
 Jude. id est iudeis 7 sarracenis 7 eorum seruis.
 Here. id est hereticis 7 manicheis.
 Scisma. i. scismaticis 7 ordinariis ab eis.
 Aposta. i. apostatis 7 reiterantibus baptisma.
 Vis qui fi. oc. id est qui filios occiderunt.

Modus legendi abbreviaturas.

Infan. 7 lang. ex. i. infantibus 7 languidis expositis
Homici. i. homicidio voluntario vel casuali.
Tornea. id est torneamentis.
Cle. pug. in du. i. clericis pugnancibus in duello.
Bali 7 sagit. i. balistarjis 7 sagittarijs.
Adul. i. adulterijs 7 stupro.
Rapt. i. raptoribus incendiarijs 7 violatoribus ecclesiarum
Fur. id est furtis. **U**su. id est vsuris.
Cri. fal. i. crimine falsi. **S**ortile. i. sortilegijs.
Collu. dete. i. collusionone detegenda.
Delic. pu. i. delictis puerorum.
Cleri. vena. i. clerico venatore.
Cle. percus. i. clerico percussore.
Maledi. i. maledicus.
Cle. excōmu. i. clerico excōmunicato. interdicto. vel de
posito ministrante.
Cle. non or. i. clerico non ordinato ministrante.
Cle. per sal. pro. i. clerico p saltum promotō.
Eo qui fur. or. sus. i. eo qui furtive ordines suscepit.
Exces. pre. i. excessibus prelatorum 7 subditorum.
Mo. ope. nun. i. noui operis nundatione.
Priuile. i. priuilegijs 7 excessibus priuilegiatorum.
Pur. cano. i. purgatione canonica.
Pur. vulga. i. purgatione vulgari.
Iniu. i. iniurijs 7 damno dato. **P**en. i. penis.
Pe. 7 re. i. penitentijs 7 remissionibus.
Sen. excōm. i. sententia excōmunicationis.
Verbo. sig. i. verborum significatione.
Regu. iu. id est regulis iuris.

Nunc premittis rubricis decretalium abbreviatis
7 excensis vt eo melius menti teneant sequuntur

versus de eisdem fm ordinem.

Prima suprema fides. starnie. scribitq; . senescit.

Postulat. electus . tranilatus . auctor 7 vsus.

Inde renuncio . suppleo . temporibus quoq; . scrutos

Ordo resignatus etas vngitq; sacramen.

Filius . 7 seruus . obnoxius . 7 vicarius .

Hinc bigamus . clericus pegrinus 7 . archileuita .

Archisacer . primas . sacris . custos . vice fungens .

Delegans . legans . iudex ex ordine dicitur

Judicis officium . maior . par . pacta sequuntur .

Transigo . postulo . procuro . vl' syndicus esto .

Hinc metus integrat alienat arbitrium dat .

Iudicium forusq; libellus mutua poscens .

Lite contestans sine quo non suscipe testes .

Juro dilatis ferijs ex ordine nosco .

Plus pero de causa spoliatus restituendus

Est dolus est missus lis pendens atq; sequester .

Confessioq; . proba testis . testes quoq; cogo .

Instruo presumo . insinans excipiendo .

Prescribo . sententio . prouoco . pgoq; firmo .

Omnis honor clericus habitans clericusq; iugatus

Non residens dignus eger vl' debilitatus .

Instruo concededo ve sede vacante .

Et sine consensu melior pars non minuatur .

Ecclie res atq; pcaria commoda pono .

Vedo . loco . mutuo . fundum pignusq; cauedo

Atq; fideiussor soluit dat peculiorum .

De testamētis etiam succedo sepulcis .

Parrochjis decimis vult regula religiosis .

Coniuux . conuersus . infidus vota redemit .

Iude status monachi domus atq; capella locog .

Modus legendi abbreviaturas.

Jure patronatus de censibus ara sacra.
 Missaq; baptismus quo non est presbyter vsus
 Eucharistia reliqui ieiunia plura.
 Edes immunes seculi fuge clerice merces.
Sponsus et impubes clā estina sponsa duoz.
Conditio vouens qui polluit atq; leprosus.
Seruus de natis sequitur cognatio duplex.
Post sanguineam consanguinei gelidiq;
Conjugium vetitum sequitur qui legitimi sunt
Accusare queunt diuorcia dona secundo.
Accusatio siue calumnia symonialis.
Prelati rabi iudeus hereticusq;
Schismaticus apostaticus natos perimentes.
Infans expositus homicidia torneamenta.
Hinc clerus pugnant post hoc sagittat adulter.
Ecclēsie raptor sequitur fur. hinc et vsura.
Falsarius fors colludens crimen pueroz.
Clerus venator percussor maledicusq;
Clericus depositus qui non est ordo minister.
Saleus furctiuus excessus opusq; nouellum.
Lux priuata subit sequitur purgatio duplex.
In iurte penes remissio post anathema.
Verborum signi sequitur post regula iuris.
Qui sunt spēales vsus de rubricis decretaliū fm oz
 dinē suū. et vt sup tactū est vbi dicebat de decretalib;
Clxxxix. sunt rubricę seu tit. Sūt aut capitula in de
 cretalibus tria milia minus. xvij. Versus.
 Bis centum tituli sed vndenos remouebis.
 Sunt decretales ter mille absq; nouem bis.
Explicite Modus legendi abbre
 uaturas in vtroq; iure.

